

Lesbrief

Jacques Vriens
Oorlogsgeheimen

Leeftijd: vanaf 9 jaar

Thema's in het boek:

- Oorlog
- Geschiedenis
- Vriendschap
- Familie

Instructie leerkracht

Oorlogsgeheimen is een klassieker van Jacques Vriens voor kinderen vanaf 10 jaar. Een spannend en ontroerend verhaal over de Tweede Wereldoorlog, die in Zuid-Limburg anders verliep dan in het westen en noorden van het land. Deze lesbrief biedt verschillende opdrachten om met leerlingen in gesprek te gaan over de Tweede Wereldoorlog en vrijheid.

Tip! Start voor het lezen van *Oorlogsgeheimen* met een boekintrodactie om voorkennis te activeren en leerlingen nieuwsgierig te maken naar het verhaal. Vraag leerlingen bijvoorbeeld wat zij al weten over de Tweede Wereldoorlog. Lezen zij vaker iets over de Tweede Wereldoorlog? Wat voor verhalen kennen zij over de Tweede Wereldoorlog? Kennen zij mensen die in oorlog hebben geleefd of leven?

Laat het boek zien, lees de titel voor. Dit boek gaat over Tuur. Hij woont in een dorpje in Zuid-Limburg dat bezet is door de Duitsers. Zullen we gaan lezen?

1. Leesplezier en leeservaringen

Instructie:

Samen napraten over een verhaal kan leesplezier vergroten. Je kunt op allerlei manieren over een verhaal praten. Maak kaartjes met vragen, zoals de vragen hieronder.

Deel de vragen op in: 1) begripsvragen, 2) vragen over de relatie tussen de lezer en het verhaal en 3) vragen om naar aanleiding van het verhaal over door te praten. Organiseer een speeddate, een interview of groepsgesprek.

Nodig:

- Het boek
- Kaartjes met vragen (bijlage A)
- Een timer

2. Goed of fout?

Instructie:

In een oorlog is het soms lastig te bepalen te bepalen wat 'goed' of 'fout' is. Het klinkt dapper om in het verzet te gaan, omdat je je eigen leven op het spel zet. Maar is het per se laf als je dat niet durft? Als je je zorgen maakt om de veiligheid van jezelf of van je familie, maak je misschien andere keuzes. In deze opdracht bespreek je dat verschil, dat Jacques Vriens in zijn nawoord ook benadrukt.

- Direct na de oorlog hadden veel Nederlanders een hekel aan Duitsers. Kun je je dat voorstellen? Wat vind je ervan als iemand nu nog een negatief oordeel over Duitsers heeft?
- Deel de klas op in drie groepen. Geef ieder groepje een personage uit het verhaal. Laat hen per personage bespreken welke keuzes deze persoon tijdens de Tweede Wereldoorlog maakt en waarom.
- Geef ieder groepje wat richtvragen mee (zie hieronder). Je kunt uiteraard personages toevoegen, zoals meneer Jansen of burgemeester Nijskens.
- Laat ieder groepje kort presenteren.
- Bespreek met elkaar na.

Roeland

Roeland is de grote broer van Lambert. Hij vecht met de Duitsers bij de Waffen-SS.

- Wat vinden Tuur en Leo van Roeland?
- Waarom is Roeland bij de Waffen-SS gegaan?
- Hoe denk jij over de keuzes van Roeland?
- Is je beeld van Roeland veranderd nadat je zijn verhaal gehoord hebt?

Leo

Leo zit in het verzet en zorgt samen met zijn vader ervoor dat veel Engelse piloten kunnen ontsnappen. Hij vlucht wanneer hij opgehaald wordt om in de wapenfabriek te gaan werken.

- Hoe denkt Tuur over zijn broer Leo?
- Wat vind jij van de keuzes van Leo?
- Wat vind je ervan dat hij een Duitse soldaat heeft doodgeschoten?

Mevrouw Raabrechts

Mevrouw Raabrechts speelt informatie door naar burgemeester Nijskens. Ze vertelt over het varken en verraadt daarmee oom Bart en tante Berb.

- Hoe denkt Tuur over mevrouw Raabrechts?
- Waarom speelt mevrouw Raabrechts informatie door aan burgemeester Nijskens? Waar is ze bang voor?
- Verandert je beeld over haar nu je weet waarom zij dit deed?

3. Actie

Instructie:

- Laat kinderen in tweetallen bespreken:
 - Zie je wel eens beelden of nieuwsberichten over oorlog; wat voel of denk je dan?
 - Maak je je wel eens zorgen over oorlog?
- Vertel: *“Kinderen zijn vaak de dupe in een oorlog. Zij kunnen er niets aan doen, maar worden wel slachtoffer. Veel kinderrechten worden geschonden. Kinderen kunnen bijvoorbeeld niet naar school, hebben te weinig voedsel, hun woning wordt beschadigd door oorlogsgeweld, of ze zijn bang omdat zij niet veilig zijn. Een organisatie als War Child helpt kinderen met wat oorlog met hen doet.”*
- Vertel dat jullie als klas een actie gaan bedenken om geld in te zamelen voor War Child.
- Laat groepjes brainstormen en een plan maken! Zij kunnen op de site van War Child ideeën opdoen en materialen downloaden. Denk aan een sponsorloop, rommelmarkt of kunst maken en verkopen aan ouders/verzorgers.

Nodig:

- Website War Child:
<https://www.warchild.nl/klas-tegen-oorlog/>

4. De klas is de wereld in het klein

Instructie:

- Lees samen het nawoord van Jacques Vriens en bespreek:
 - Wat heeft democratie met vrijheid te maken?
 - Wat bedoelt Jacques met “eigenlijk begint oorlog al op school”?
 - Wat is de boodschap van Jacques Vriens in het nawoord?
- ‘De klas is de wereld in het klein,’ zegt Jacques Vriens. Wat vinden leerlingen goede afspraken of gedragsregels om het fijn te hebben in de klas?
- Deel posters en tekenmaterialen uit. Geef leerlingen de opdracht om een afspraak of wens voor de klas op te schrijven. Help eventueel op weg met vragen:
 - Hoe zorg je ervoor dat leerlingen in de klas goed met elkaar omgaan?
 - Wat zijn dan goede afspraken?
 - Wat wens je voor de klas?
 - Hoe wil je dat iedereen met elkaar omgaat?
- Hang de posters op in de klas.

Nodig:

- Boek, nawoord van Jacques Vriens

5. Wat betekent vrijheid voor jou?

Instructie:

- Vertel dat jullie met elkaar in gesprek gaan over 'vrijheid'. Blik eerst weer terug op het boek. Kunnen leerlingen voorbeelden uit het boek noemen hoe de vrijheid van mensen wordt ingeperkt tijdens de Tweede Wereldoorlog?
- Als je verdieping wilt, ga dan in op de verschillende vormen van vrijheid:
 - Door oorlog kan je fysieke vrijheid ingeperkt worden. Je kunt niet meer overal en op elk moment naar toe. Hoe merkt Tuur dat? En tante Anna? En Maartje?
 - Door de oorlog wordt vrijheid van meningsuiting en persvrijheid ingeperkt. Je mag niet meer alles zeggen wat je denkt. Lees je dat terug in het verhaal? Wat gebeurt er als je wél zegt wat je vindt? Wat heeft dit te maken met Radio Oranje?
 - Door oorlog wordt economische vrijheid ingeperkt, je kunt niet meer alles zomaar kopen wat je wilt of je eigendommen wordt afgepakt. Hoe merkt het gezin van Tuur dat? En de oom en tante van Maartje?
 - Door oorlog wordt je persoonlijke vrijheid ingeperkt. Omdat je niet meer veilig bent, voel je veel angst. Hoe merk je dit in het verhaal? Hoe wordt de persoonlijke vrijheid van Maartje en haar familie afgenomen?
 - Zijn er nog andere manieren of vormen hoe de vrijheid van mensen kan worden ingeperkt?
- Helaas is er nog veel oorlog in de wereld. In Nederland is er nu al wel een lange tijd vrijheid. Maar betekent dit ook dat iedereen vrij is of zich vrij voelt in Nederland? Laten we eerst eens kijken wat 'vrijheid' voor jou betekent.
- Deel de klas op in groepjes van vier. Doe een korte rondspraak. Iedere leerling maakt de zin om de beurt af.

Ronde 1: "Ik voel me vrij als..."

Ronde 2: "Ik voel me niet vrij als..."

Laat de groepjes samenvatten. Praat even door: "Vrijheid is een breed begrip."

Vraag kinderen wat zij verstaan onder vrijheid. Waar gaat vrijheid over volgens hen? (Geef een aantal kinderen de beurt in de klas). Waar heeft het mee te maken? Vraag door: wat heeft vrijheid met veiligheid te maken? En met pesten? En met geld?

Nodig:

- Het boek, pagina 157
- Wit A4

- Deel grote vellen uit met verf, potloden en stiften. Vraag leerlingen in beeld te brengen wat vrijheid voor hen betekent. Dit kan een situatie of plek zijn waar zij zich helemaal vrij voelen.
- Laat kinderen elkaar de tekeningen zien en uitleggen wat vrijheid voor hen betekent.

Nog niet uitgepraat? Ga dan in dialoog!

- Maak een kring en vertel dat jullie in dialoog gaan over de vraag: Hoe zorgen we ervoor dat iedereen in de klas zich vrij voelt? Spreek eerst spelregels met elkaar af: hoe voeren we deze dialoog? Wat vind je belangrijk? Hoe zorgen we ervoor dat iedereen zich vrij voelt te zeggen wat die wil? Formuleer samen een paar spelregels voor de dialoog.
- Introduceer de bovenstaande vraag en ga in gesprek. Gebruik indien nodig deze subvragen:
 - Wat is vrijheid voor jou?
 - Wanneer voel je je vrij? Wanneer voel je je niet vrij?
 - Wat heeft vrijheid met veiligheid te maken?
 - Voel je wel eens dat je vrijheid beperkt wordt? Wanneer?
 - Voel jij je verantwoordelijk voor de vrijheid van iemand anders?
 - Wanneer kan iemand niet vrij zijn?
 - Voel je je vrij in de klas? Wat kunnen we doen om ervoor te zorgen dat iedereen zich in de klas vrij voelt?
 - Wat vind je ervan als mensen op straat nageroepen worden om hoe ze eruit zien of om wie ze zijn?

Tip! Er is veel lesmateriaal beschikbaar over de Tweede Wereldoorlog. Denk bijvoorbeeld aan:

- 4/5 mei: <https://www.4en5mei.nl/educatie/primair-onderwijs/4-en-5-mei-denkboek>
- Verzetsmuseum Junior: <https://www.verzetsmuseum.org/nl/verzetsmuseum-junior>
- Militair Museum: <https://www.nmm.nl/nl/bezoek/scholen/basisonderwijs/lesprogrammas/de-klas-van-45-onderwijs/>
- Oorlogsmuseum Medemblik: <https://www.oorlogsmuseummedemblik.nl/basisscholen-en-sbo/>

Bijlage A - Begripsvragen

Tuur merkt aan het begin nog niet zoveel van de oorlog. Op welk moment in het boek verandert dat?

Wat vindt Tuur leuk aan Maartje?

Waarom moet het gezin zuinig doen met suiker?

Welk geheim deelt Maartje met Tuur?

Hoe komt Tuur erachter dat zijn vader en broer in het verzet zitten? Wat doen zij precies?

De vader van Tuur zegt een aantal keer dat je niet voor eigen rechter mag spelen. Wat bedoelt hij daarmee?

Tuur vindt soms dat hij behandeld wordt als klein kind, omdat zijn ouders hem niet alles vertellen. Wat vindt Tuur daarvan? Wanneer verandert dit?

Wanneer werd Zuid-Limburg bevrijd? En wat weet je over de bevrijding in het zuiden van het land? En weet je ook wanneer het noorden en westen bevrijd werden?

Op de school van Tuur zitten ook kinderen, juffen en meesters die anders denken over de oorlog en andere keuzes maken. Denk maar aan kinderen wiens ouders samenwerkten met de Duitsers, of juist kinderen wiens ouders in het verzet zaten. Op school staan Fons en Sjeng soms recht tegenover Lambert en Pierre. Tot wat voor ruzies leidt dit? Kun je je voorstellen dat dit in jouw klas gebeurt?

Bijlage A - Jij en het verhaal

Heb je iets geleerd over de Tweede Wereldoorlog wat je nog niet wist?

Hoe voel je je na het lezen van dit boek?

Welk moment in het boek vond je spannend? En verdrietig?

Wie ga je vertellen over dit verhaal?
Wie moet het lezen vind je?

Blader door het boek: welk stukje van het verhaal is je het meest bijgebleven (of vind je het belangrijkste?)

Is er een persoon in het boek op wie jij een beetje lijkt? Op welke manier?

Welke eigenschappen vind je bij Tuur passen, kun je ook uitleggen waarom?
Denk bijvoorbeeld aan: dapper, lief, zorgzaam, eigenwijs, vriendelijk, stoer, onzeker, slim, stiekem, gemeen.

- Tuur vindt zichzelf niet altijd dapper. Waarom niet?

Welke eigenschappen vind je bij Maartje passen? Kun je een voorbeeld geven?

Welke eigenschappen vind je bij Lambert passen? Kun je ook uitleggen waarom?

Wat zou je zeggen als je Maartje of Tuur zou ontmoeten?

Bijlage A - Doorpraten

Er zijn steeds minder mensen die nog leven die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt en verhalen erover kunnen vertellen. Hoe belangrijk vind jij het dat die verhalen doorverteld worden?

Wat kun je leren van de geschiedenis?

Helaas zijn er nog steeds veel oorlogen in de wereld. Praat je daar wel eens over met iemand? Ken je iemand die oorlog heeft meegemaakt? Wat doen die verhalen met jou?

Weet je waar 4 en 5 mei voor staan? Wat doe jij op die dagen? Steeds minder mensen herdenken op 4 mei of vieren de vrijheid op 5 mei. Wat vind je daarvan?